

BERGSLUFT

Medlemsblad för Elin Wägner-sällskapet nr 37

Augusti 2002

ISSN 1103-4165

Väckarklocka

är en av de mest fantastiska böcker som skrivits. Det konstaterade *Birger Schlaug* i sitt tal på Elin Wägner-dagen i Berg 1 juni, där ett hundratal åhörare samlats. Egentligen var den t.o.m. alltför modern för dagens samhälle, menade Schlaug. Det är tveksamt om Elins texter över huvud taget skulle ha uppmärksammats i dagens medier om hon levte nu.

Birger Schlaug kände igen sig i Wägnerromanernas beskrivningar av det politiska samhället. De manliga hierarkierna i riksdagens inre cirklar mötte han själv under sin tid som riksdagsman. Elin var också tidig med att koppla ihop politisk radikalism med ekologiska idéer. Birger Schlaug påminde om att "högern" efter Rachel Carsons *Tyst vår* 1962 var mycket snabbare än arbetarrörelsen och bonderörelsen med att visa ekologisk medvetenhet.

Idag har vi kommit så långt att alla - i alla fall i ord - erkänner vårt beroende av naturen och dess ändliga resurser. "Vi medger att vi är biologiska, sociala och kulturella varelser, men vi bygger allt mer av våra samhällsstrukturer som om vi bara vore ekonomiska varelser. Elin Wägner sådde ett frö om respekt, ansvar och solidaritet med allt levande, och fröet växer bara alltför sakta. Tack och lov att Elin Wägner-sällskapet finns", slutade Birger Schlaug sitt uppskattade tal.

Årsmötet 2002

Ny i styrelsen är *Gerd Benjaminsson*, som arbetar på S:t Sigfrids folkhögskola. *Elizabeth Lindlöf*, som avböjt omval, avtackades.

Tre böcker

har lottats ut bland medlemmar, som betalade medlemsavgiften före den 30 juni. *Maria Wägner*, *Barbro Svahn* och *Karin Vikström* får "Vad tänker du mänsklighet?", Tidevarvsartiklar sammanställda av Helena Forsås Scott.

Sommarens guider

på Lilla Björka, *Nadja Leijonhufvud* och *Marie Johansson*, visade Elin Wägners bostad och sommarutställningen för drygt 800 personer under juli månad. Utställningen avslutades sista lördagen med att *Raine Navin* och *Gunilla Skyttla* ledde en intensiv och inspirerande workshop, där 23 kvinnor och 2 män ritade och broderade hjärtan så att nålarna glödde. Nytt för året var att *Ing-Marie Genar* ordnat en vacker och inbjudande antikbod i kyrkstallarna, där besökarna också fick möjlighet att se Elins AGA-spis och köksskåp. Både Lilla Björka och antikboden är öppna söndagar under augusti.

Landskapet

är temat för Elin Wägner-dagarna på S:t Sigfrid 21-22 september. På söndagen blir det utflykt med buss och guider. Se bifogat program, sprid information till vänner och bekanta och kom!

Elin Wägner-sällskapet, Skir, Svanaholm, 355 91 VÄXJÖ

Postgiro 22 21 27-3

www.dels.nu/elinwagner

Bergslufts redaktion: Marianne Enge Swartz (marianne.enge-swartz@nvso.sll.se) 08-306907
Solveig Hammarbäck (solveig.hammarback@hum.vxu.se) 0470-775557

Naturen talar kanske djupast med kvinnlig stämma”

(Harry Martinson, ur *Svärmare och harkrank*, 1937)

Ett intensivt lärande och ett givande utbyte av idéer i ett juniblokkande Blekinge, så kan man karaktärisera Harry Martinson- och Elin Wägner-sällskapens gemensamma sommarkurs på Jämshögs folkhögskola sommaren 2002. Vi vandrade, samtalade, lyssnade. Ett tjugotal intresserade från två litterära sällskap förenades för att under en veckan diskutera och uppleva två stora svenska författarskap. Utgångspunkten var Harry Martinsons tal över sin företrädare på stol nummer 15 i Svenska Akademien, Elin Wägner. Vad sa han egentligen? Vad förenade och vad skilde de två författarna åt? Så uttryckte Ingegerd Bodner Granberg, själen och den milda men fasta ledarinnan bakom kursveckan frågorna, som vi skulle studera.

Unga debutanter

Först presenterades de båda författarna. *Ingegerd Bodner Granberg* talade om Harry Martinson med utgångspunkt från nyckelorden dröm, verklighet, stämning, gåta. *Marianne Enge Swartz* berättade om Elin Wägners engagemang och författarskap utifrån de idéer som präglade hennes passionerade liv och verk. Under veckan växlade utflykter och gruppdiskussioner med inspirerande föreläsningar. EW:s och HM:s verk belystes ur olika synvinklar. Såväl det gemensamma engagemanget som skiljaktigheter granskades. Båda debuterade unga, vid 25 års ålder, EW 1907 och HM 1929. Martinson är lyriker, även i sina romaner. Wägner är prosaförfattare. De är båda idédiktare, som vill förändra samhället och visa på vägval och möjligheter. De pekar båda på farorna med de snabba tekniska framstegen, när det moderna människan tappar kontakten med natur och historia. Tjugotvå år skilde dem i tiden och gjorde kanske att de aldrig kom varandra nära i livet.

Humanister och utopister – dessa nyckelord menade litteraturvetaren, fil dr *Bibi Jonsson* karaktäriserar såväl Martinson som Wägner. Utifrån Martinsons akademital 1949 handlade hennes föredrag om likheter och olikheter i text, tanke och handling mellan de två författarskapen. Talet kritiserades redan av samtiden. Bibi Jonsson visade att medan Martinson var relativt oförstående inför Wägners romankonst, så hade

han djup förståelse för och lyfte i talet fram hennes fredsengagemang. Han pekar på att fred för Wägner inte är något stillastående, en idyll eller ankdamn utan rörelse: ”---fredens stillhet kan balanseras av fredens rörelse.”

Ett nytt medium

En hel dag ägnades åt radiodramatik. På trettioalet var detta ett helt nytt medium, som snabbt erövrade en stor publik. HM och EW var angelägna om att nå ut med sina idéer och insåg tidigt dess möjligheter. Professor *Margareta Wirmark* höll två klargörande och intresseväckande föredrag om detta ganska outforskade område. Förmiddagen ägnades EW:s dramatik under rubriken ”Från Barnjungfrun till Spinnerskan”, medan under eftermiddagen HM:s radiodramatik stod i fokus, ”Från Gringo till Lotsen från Moluckas”.

I två samtalsgrupper ägnade sig sedan deltagarna åt närläsning och analys av två texter, Wägners ”Spinnerskan” och Martinsons ”Salvation”. Ett mycket givande och uppskattat inslag var instuderingen och uppläsningen av några scener ur pjäserna. Att arbeta med texten på detta sätt gav en fördjupad förståelse. Dessutom hade vi väldigt roligt under våra mödor att nå en tilltänkt publik.

Ett gemensamt fredsengagemang

Fredsfrågan blev nästa stora ämne. Fil dr *Irene Andersson*, historiker, talade med utgångspunkt från kvinnornas fredssöndag 1915 och kvinnornas vapenlösa uppror 1935 om EW:s ”envisa engagemang”. Hon visade hur Wägner under hela sitt liv, i nära samarbete med andra kvinnor och med Gandhi som förebild arbetade politiskt för fredens sak. Även om kampen ibland tycktes förtvivlad, ja, rent av förlorad, så gav hon aldrig upp. I sitt stringenta och faktaspäckade föredrag lyfte Irene Andersson även fram den litterära kvaliteten i Wägners polemiska texter och framhöll hur underfundigt hon kunde leda med ord.

Busstur och fotvandring

I Harry Martinsons fotspår vandrade vi någon gång varje dag. Höjdpunkten var naturligtvis bussturen med Ingegerd som guide. Martinsons ofattbart vackra barndomsbygd präglade honom för livet, och vi fick se sjöarna, gårdarna, skolan som skildras i hans diktning. Ingegerd, en oförläpelig ledsagare genom Martinsons värld,

levandegjorde även denna historia genom att recitera dikter vid Nyteboda, Alltidhult, Näbbeboda...

”Gångstigsforskning” – kan man tänka sig något mera i Martinsons anda? *Jonny Karlsson* lät oss uppleva ”myllret kring skon” på ängen, ”lyckan” inne i skogen. Vi iakttog örter, fjärilar och skalbaggar och mumsade på bullar, medan Jonny kåserade och visade hur rik en bit ängsmark är.

Det yttre gestaltningen

Veckan avslutades helt följdriktigt med ”Somrars fröjd – om författarträdgårdar”. Journalisten *Erik Jansson* talade om trädgårdarna eller, som han föredrog att kalla det, den yttre gestaltningen kring Elin Wagners småländska Lilla Björka och Moa och Harry Martinsons sörmländska torp i Sorunda. Han påpekade hur medvetet Wägner tänkte när hon formade fårahagen till en naturvuxen men tuktad miljö. Trädgården i Sorunda var huvudsakligen Moa Martinsons verk med blomsterrabatter och stora grönsaksodlingar, men HM inspirerades till litterära naturstudier och detaljrika teckningar.

Så var den innehållsrika veckan i Jämshög till ända och vi skildes åt med många nya tankar och idéer i bagaget. Och en längtan tillbaka till Martinsonland!

Kerstin Pharmanson

Vi gratulerar Solveig Ternström

som fyllde 65 år den 17 juli och i hyllningsartikeln i Dagens Nyheter angav ett Elin Wägner-citat som sitt motto: ”Världen är en levande organism närd av ett hjärta.”

Läs Elin

och diskutera hennes författarskap i höst i Stockholm. Tala med Ingela Gestad, tel 08-27 40 94, eller maila: gestad.ingela@telia.com för att komma överens om tid och plats för mötena.

De litterära sällskapens

deltagande i firandet av Stockholm 750 år blev en succé med program varje dag på Lilla Hornsberg. Deltagarna fick åka ångslup från Stadshuset och bjöds på god mat före den andliga spisen. Läs mer om detta och titta på bilderna på www.dels.nu

Elin Wagners ”skrivarstuga”

År 1933 besöker Elin Wägner Orrefors och lär känna Flory och Simon Gate. Vänskapen mellan Elin och Flory utvecklar sig snabbt. Elin bor då på Lilla Björka men hennes brev till Flory visar att hon ofta är på resande fot.

Elin planerar att bygga en stuga på nedre delen av tomten. Simon Gate får erbjudande / erbjuder sig att rita den men breven antyder att Flory hade inflytande på utformningen. Elins brev till Flory visar att stugbygget, inredningen och användningen av stugan dyker upp i Elins tankar både hemma och när hon är på resa.

Bergslund 6.9.34 (Vykort med Bergs kyrka)

Kära du! Tack för brev. Kan ni tänka er att vara lediga och komma på yste den 14? Det är inte riktigt klart om det kan bli än, men jag hoppas det. Jag är i hagen ibland och försöker tänka mig stugan. Dessemellan skrivs det.

Hälsa Simon. Din Elin

Bramafan Plascassier par Grasse 12.3.35

-- Tänk på vad jag ska ha för möbler i min stuga. Hur skall det vara med sängplats och skrivbord och sånt. Sockerlådor och plywoodskiva? Min själ börjar återvända hem. Adjö så länge. Hälsa Simon och Lisa och ungarna. Din Elin

Bramafan Plascassier par Grasse 28.3.35

Kära du! Tack för brev och fotos. Jag blev hemsjuk av dem... Jag skickade det första klippet till byggmästaren och samtidigt bad jag om en kopia av ritningen. Det var länge sen, men än har jag inte fått svar. Det går minsann inte fort... Hälsa Simon att jag är mycket tacksam om han vill intressera sig för detaljer på stugan. Spiseln tycker jag skulle vara den vanliga på trakten med gjuten järnhäll, säg?-- Din Elin

Cannes 4.4.35

-- Ritningen har jag fått hit och ska skicka den i morgon. Tack för att du hjälper mig. Hoppas vi ska få trevligt i den där stugan. Jag ska skriva och fråga byggmästaren om han vet något om en järnhäll. Det är för dåligt väder att bygga än. Nu ropar de ner mig. Adjö så länge. Vi träffas rätt snart, vad? Elin

Hälsa Simon och ungarna

Bramafan 8.4.35

-- Nu skickar jag dig ritningen, så vet jag att du tänker på den då du och Simon får tid. Amelie (Posse) tyckte den var fin, ritningen, men att rummet borde vara ½ m bredare. "För tänk om du vill hyra ut åt ett äkta eller oäkta par?" Vad tycker du?--Nu ska jag lägga mig i min kalla säng med en varmvattenpåse. God natt. Så roligt det ska bli att träffas. Elin

(Bergslund) 27.6.35

Kära du! Vi har fått en ny katt och det är ett drama i många akter. Finn (Linneas hund) har nog ett kattkomplex. Jag har ställt undan graalskålen. Arbetarna håller på att snygga upp där nere nu. Snart blir det beboeligt. Men jag har just nu ingen som vill bo där.

Bergslund 9.7.35

-- I stugan har där kommit ett skrivbord men intet mer. Gardinfrågan är ännu olöst. Jag längtar ibland att få dra mig dit ner och fundera.--

Bergslund 14.7.35

-- I dag ska jag försöka skriva lite i stugan.--

Bergslund 26.7.35

--Stången har kommit och jag har ringt efter byggmästaren. Där är härligt därnere så länge det är ljust. På kvällarna lite trist.--

Bergslund 1.8.35

--Stången (troligtvis den som skiljer av tvättrummet) är uppsatt och det ser utmärkt trevligt ut. Jag hoppas och ber att jag får komma hem ett tag i augusti och att du kan komma och titta på stugan och vi kan tala om resan...

Bergslund 30.6.36

--Vi har målare här och stryker stugan temligen osynligt men med klara blå fönsterbågar. Som du så småningom får se.--

Bergslund 17.1.38

--Vet du Lisa säger hon vill köpa snibben där sommarstugan står samt med stugan av mig ifall hon får sälja Björkelunda och jag säger att det kanske hon kan få för jag tycker jag behöver den inte. Men att det måste hittas på något sätt att utvidga stugan med kök och sovrum. Vad tror du som är så fin arkitekt.--

Lisa köpte aldrig stugan, som aldrig omtalades som "skrivarstuga" i Elins brev till Flory. Flory berättade att Elin använde den som gäststuga men att hon ibland satt där och skrev rent manus. Eller som Elin själv skrev i sitt brev: "Jag längtar ibland att få dra mig dit ner och fundera."

Sommaren 2002 har en utställning om nordiska författarinnor – Elin Wägner, Wendela Hebbe, Karen Blixen, Sigrid Undset och Fredrika Runeberg – hängt i stugan och på Elins skrivbord har det legat ett urval böcker om och av dem. Den som har velat dra sig tillbaka har kunnat göra så – för att läsa eller fundera eller bara beundra utsikten "uppbyggd av höjdsträckor, som ligger över varandra i olika nyanser avståndsblått", som Elin Wägner beskrev den i "Tusen år i Småland".

Marianne Enge Swartz

Sommarläsning

har varit Tordis Örjasaeters biografi över Sigrid Undset – en stor författare med en nästan patologisk drift att ta hand om andra – till nackdel för den egna hälsan. Svart kaffe och cigaretter var vad som höll henne vaken för skrivande på nätterna. Fängslande läsning även om man inte läst så mycket av Sigrid Undset. Men väcker lusten till att läsa mera.../MES

Vi tackar

Solveig Hammarbäck för 36 nummer av Bergsluft! Redaktionen är visserligen oförändrad men nu är det Marianne Enge Swartz som har huvudansvaret så skicka meddelanden och notiser direkt till mig, gärna per e-post!

Bergsluft på hemsidan

kan ni läsa från och med detta nummer. Tipsa era vänner och värva nya medlemmar till Elin Wägner-sällskapet!

www.dels.nu/elinwagner

Nästa nummer av Bergsluft
kommer ut i december tillsammans med småskrift. Redaktionen tar tacksamt emot artiklar och notiser.

Manusstopp: 1 november